

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

Digressio 5. Quanta Arist. Fide cum veteribus Philosophis egerit ad tex.
com. 38.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

*Vnde & vivendi terminum esse respirationem. Cir-
cumfuso namque aere corpora comprimente & elidente
figuratis eas, quae praebent animalibus motum, quod ipse
quiescant nunquam: subsidium forissecus fieri, subter-
ribus eiusmodi aliis inter respirandum. Prohibere enim
has, ne quae in animalibus insunt excludantur: simul co-
pellenes id, quod cogit & glutinat: & vivere autem,
quousque possint id facere.*

COMMENTARIUS XXXVIII.

DVpicem huius loci interpretationem adfer-
re videtur duplex illius vocis (ἔσς) significa-
tio. Quippe interdum definitionem significa-
tio. Quippe interdum definitionem significatio: ut
in primo Top. lib. cap. 4. *ἔσς τῶν ὀρέων, ὅ τῶν
ἰσθμῶν οὐκ αἰσθῆται*: est inquam oratio quid erat esse si-
gnificans. Interdum autem terminum, metam, &
finem: ut alibi saepe. Sanè nonnullos video de-
finitionem hoc loco interpretari: quasi Democri-
tus & Leucippus orbicularibus atomis constare
animam opinati, vitæ definitionem esse vellent
atomorum harum respirationem. Mihi tamen
magis placet vitæ terminum ac metam respira-
tionem exponere: ut conceptam illam de anima
natura opinionem quasi ex effectu confirmarent
illius auctores, ipsique consentaneam demonstra-
rent, quæ in animalibus eueniunt. Quippe &
tunc benè fuisse credimus cuiusque rei naturam
expositam, cùm & dubitationes solvantur, &
proprietas facillè cognoscuntur, ut in tex. 31. lib.
4. Physic. de loco philosophabatur Aristoteles.

Animam cernimus & vitam respiratione con-
seruari, respirationeque cessante cessare, eundè-
que & vivendi & respirandi terminum esse. Quid
ita? Nimirum quia frigidus aër circumfusus cogit
& constringit corpora nostra, extrudunturque ato-
mi, quibus ea tanquam vita & anima sunt plena:
quæque propterea motum corporibus adferrebāt,
quod semper ipsæ mouerētur. At ne extrusis his-
ce animalia priuenter illicè vita, forissecus alia
subeunt, quibus & extrusarum compensetur ia-
ctura & reliquarum impediatur extrusio, nimia-
que frigidi aëris compressio arceatur: calida enim
& ignea sunt huiusmodi corpuscula. Tandiu vero
prorogatur animalium vita, quandiu hoc facere
possunt: suscipere inquam & reddere atomos, hoc
est respirare. Respirationem enim hoc loco tum
inspirationem tum expirationem dicit.

Quod autem Philopono libuit interpretari ver-
ba illa (Quod ipsæ quiescant nunquam) significa-
re causam, cur atomi intra corpora nostra conten-
tae excludantur. Cùm enim sint motu facili, nullo
quoque excludete, ipsæ per se non quiescentes du-
cuntur) minùs omnino probandum est, & philo-
sophi verbis aduertatur. Quia cùm duplicis effe-
ctus quaereretur causa, alterius, quidnam esset,
quod animalibus adferret motum; alterius, quid
tandem ex animalium corporibus contentas ex-
cluderet atomos, extrusionis causam esse prodi-
dit ambientè, & constringetè aërem frigidum;
motum verò propterea animalibus adferre ato-
mos, quod ipsæ moueantur semper & quiescant
nunquam. Quod si ad exclusionis causam illa
ipsa verba referre omnino libeat, exclusionis qui-
dem causa prima fuerit ambiès aër cogens: at cur
hæ atomi faciliùs ac promptius excludantur,
causa erit, quod ipsæ sint in motu, faciliùsque mo-
ueantur ea, quæ iam sunt in motu, quàm quæ quie-

scunt, ut est in quæst. 12. Mechanicarum.

Verùm neutrum videtur à veteribus illis fa-
pienter excogitatum. Primùm quoniam si ato-
mi idcirco mouent, quia mouentur ipsæ, quem-
admodum ipsæ quiescunt nunquam, nunquam
item animalia quiescerent: at quiescunt sapissimè
multoque tempore. Neque verisimile est tan-
tam minimorum corpusculorum vim esse tãque
efficacem motum, ut tam magna & crassa ani-
malium corpora mouere queant. Denique eo
demum motu mouerent, quo mouerentur ipsæ:
nò incessu, saltu, cursu, & eiusmodi cæteris moti-
bus quos in animalibus obseruamus.

Minus verò certa videntur ea esse, quæ de respi-
ratione dicuntur. Primùm quoniam non omnia
animalia respirant: omnibus tamen anima inest
& vita. Deinde si is esset respirationis modus, ces-
saret nunquam respiratio nec priuarentur vnquã
animalia vita. Quippe egredientibus aliis ato-
mis ingrederentur aliæ. Tum verò aër non sem-
per est frigidus ad constringendum; sed calidus
per se ad rarefaciendum & dilatandum. Vbi que
tamè & semper, siue aère frigido siue calido, respi-
ramus. Sed & subeuntes à quonã intus triduntur
atomi, & cur atomi calidæ potius quã aliæ? Cùm-
que respiratio duplici constet motu, compressio-
ne ac dilatatione thoracis, ut compressionis cau-
sam frigidum aërem esse dixerunt, sic dilatationis
causam explicare debuissent. Ad extremum vi
respirationem in calidioribus & sanguineis ani-
malibus duntaxat obseruamus, ita illius vsum
& finem intelligimus esse interioris caloris refri-
gerationem. Quid igitur calidas & igneas ato-
mos inquirunt inspiratione suscipi?

Aficlepiadem quidem medicum respirationem
dixisse animæ ipsius generationem esse, & Praxa-
goram corroboracionem quandam, scribit Gale-
nus ad initium libri de vtilitate respirationis: at
non calidi corporis, sed frigidi aëris susceptio-
nem ac reddicionem illam esse intellexerunt.

Confu-
tatio De
mocris.

Aficle-
piadis
& Pra-
xagora
de ani-
ma sen-
tentia.

*Digressio v. Quanta fide cum veteribus philosophis
egerit Aristoteles.*

NON esse prorsus asserendum ait Simplicius
putasse Democritum ex corporibus consta-
re intelligentem animam; quam orbicularis ato-
morum figura idcirco creditur significare, quod
hæc anima in seipsam velut orbis quidam redeat.
Neque Aristotelis narrationi standum, qui quod
obscura esset veterum philosophia, ea illis ple-
rumque apponit, quæ præ se ferre verba viden-
tur. Quod cum Pythagoricis quoque illum in
sequentibus fecisse putat.

Cuius rei duplex argumentum hoc loco adfer-
re satis erit. Alterum, quod idem ipse Simplicius
in commentariis 1. lib. Physic. Melissi ac Parme-
nidis opinionem illam de vno primo principio
immobili, quam Aristoteles tâtopere exagitaui-
t, de prima causa secus omnino, quàm Aristoteles,
interpretatur. Ea enim est vna, quia vnitas est
multitudine prior. Est immobilis, quia om-
nis mutationis expers. Est infinita Melisso, non
quantitate, sed duratione; hoc est ingenta & eter-
na. Est Parmenidi finita, quia perfecta: & cùm sit
aliorum finis, sine meliùs, quàm infinitate, expli-
catur; finitum quippe imperfectionem & mate-
riam significat.

Vt Ari-
stoteles
veteres
philoso-
phas ve-
prebete-
rit.

Parme-
nidis
& Me-
lissi
senten-
tia de
vno pri-
mo prin-
cipio.

Nec Simplicius modo, sed ex posterioribus quoque Augustinus Eugubinus in 7. lib. de perenni philosophia cap. 6. & Io. Franciscus Mirandulanus in 6. lib. examinis doctrine gentium cap. primo, & Nicolaus Cusa in lib. de filiatione Dei, & Cardinalis Bessarion lib. 2. aduersus calumniatorem Platonis cap. vlt. ita illorum sententiam exponunt; immeritoque illos ab Aristotele dolent reprehensos. Deque Parmenide idem confirmat Plotinus in libro de tribus precipuis substantijs cap. 8. primumque hoc principium sphaerae globo comparatum ab eo fuisse addit: tum quia cuncta in se inuoluta complectitur: tum quia illius intellectio non petitur ab extrinseco, sed in seipso perficitur. Quod etiam in commentarijs 1. Physic. habet Philoponus & Agatho apud Platonem in conuuiuo nonne Parmenidem dixit de prificis Deorum gestis scripsisse? Quam & Aristoteles ipse in tex. 6. & 32. Parmenidem illum ac Melisum ab ijs, qui de natura loquuti essent, separauit, & in tex. 2. lib. 3. de Caelo eos scripsit aliqui beate, at non naturaliter fuisse loquutos, quoniam de ingenerabili & incorruptibili ente loqui non est naturalis philosophi.

Plato-
nis opi-
nio de
Ideis.

Alterum eiusdem rei simile argumentum est, quod idem ipse Aristoteles aduersus ideas à Platone positas ubique intuehitur, quae tamen si meliore sententia intelligantur, maxime probanda sunt & comendanda. Et Simplicius exponens tex. 19. lib. 2. Physic. Peripateticos putat & Academicos in eo conuenisse, ut eorum quae hic sunt praexistere dicerent aeternas quasdam & immutabiles causas, Deum & separatas mentes, easque non efficientes modo, sed & exemplares causas esse. Quod multis modis ostendit, quos non est huius loci commemorare. Sed & Ammonius in proemium Porphyrij idipsum ostendit, & Philoponus in commentarijs huius de anima interpretationem faciens tex. 8. & 17. duo significat Aristotelis loca: tum in 7. Metaph. tex. 23. & 30. ubi duplicem sanitatem ponit, vnam in medico, sanitatis effectricem; alteram in sano corpore, ab illa prima effectricem: tum in tex. 52. lib. 12. ubi duplicem item ordinem esse ait, vnum in Imperatore, alterum in exercitu, alterum alterius effectorem ac moderatorem.

Ideas
ubi po-
neret
Plato.

Sanè Platonem quamuis non defuerint qui ideas illas crederent in certo quodam loco separatas cogitasse, siue in aëre, siue in concauo luna, siue in stellato Caelo, aut etiam extra mundum, & Ammonius notato loco & in Categoriā substantiā, aliique nonnulli, eas omnino illum extra diuinam mentem per se seorsim existentes posuisse scripserint, acriterque hoc pro Aristotele pugnaverit Iulius Caesar Scaliger, in exercitatione sexta aduersus Cardanum, num. 4. Plurimi tamen viri doctissimi vel etiam Platonici, de ideis diuina mente contentis eum loquutum fuisse dixerunt: quemadmodum S. Dionysius Areopagita cap. 5. libri de Diu. nom. & S. Augustinus in lib. 83. quaest. 46. & lib. 11. de Ciuitate Dei, cap. 26. & Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum, & Casariensis Eusebius lib. 11. de preparatione cap. 11. & Seneca lib. 8. Epistolarum Epist. 66. & Plutarchus lib. 1. de plac. philosophorum cap. 10. & Galenus aut quisquis fuit auctor libri de historia philosophica, & Plotinus, Alcinous, Iamblicus, Proclus, Pfellus, & antiquiores alij, atque

A ex posterioribus plurimi, quos longum esset commemorare.

Namque in Timaeo mundi opificem Deum ad suum exemplar aeternum intuentem ait fecisse mundum: Ideamque intellectile primum appellat, quod deum esse constat. Atque hoc vituratum. Sicut artifex praclarum vllum opus moliri non potest, nisi animo gefet illius formam quam operando intueatur, sic sapientissimus opifex Deus tam praclara facere opera non potuisset, nisi eorum ideas habuisset in mente: neque tam sapienter nunc administraret, nisi illorum ideas possideret. Omne siquidem agēs per intellectum ideam inspicit mente conceptam. Deum vero credi non potest ideam extra se positam in mundi molitione inspexisse. Non enim ab vllō extrinseco pendet: neque plura sunt 1. principia: inspectioque ideae illa accidētaria Deo foret, quare intelligens, intellectio & intellectū, non essent ideae. Deum quoque voluit esse primum ens, totūque opificem mundi: si igitur ideae extra Deum essent, fuissent illae quoque à Deo productae: & cum Deus agat per intellectū, ideae esset idea, quod negauit Plato. Immo ideas simul cū Deo aeternas esse ante mundum conditum atque ad earum imitationem factum cum fuisse voluit. Ac demum duplicem is ideam posuit: generalem vnam totius mundi.

Quia enim vnus est opifex & idea vna, mundum conficit esse vnum. Vnam vero esse ideam ex eo ratiocinatur, quia si plures essent, aut similes essent aut dissimiles: si similes, supernacaneae essent, si dissimiles, vna haberet aliquid quod alteri deesset, nullaque foret perfecta, quare nec mundus perfectus. Alteram particularem & multiplicem: quia vt multa sunt huiusce mundi partes, ita & in illo intellectu Dei mundo generalive idea plures oportet esse rerum singularum ideas. Et vt is, qui totum quoddam componit, partes eius cognoscat antea oportet, vt sapienter opus absoluat, sic Deus sapientissimus mundi huius sensilis architectus singularum partium ideas habuit.

Ex quibus omnibus confici planè videtur, nullamquam alibi, quam in diuina mente, ideas illas cogitasse Platonem. Sed & ante illum ita Mercurius prodiderat Trismegistus, ex cuius illam fontibus opinionē eam deriuasse credi potest. Namque in Pimandro non solum per conuersam Dei patris ideam ait se in mente lucem sensisse viribus innumeris praeditam: & rursus naturam Dei appellat imaginē. Sed etiā Deus pater, inquit, plenus ideis qualitates inserens in sphaeram, id est materiam, velut in gyrum qualitate omni circumscrispsit. Et mox Deum addit consimilia sibi omnia fecisse, rerumque omnium in Deo ideam esse, ac praeter sensilem hunc mundum intellectualem alium & exemplarem esse, in quo sensilis huius idea consistat. Et in Asclepio Dei tanquam exemplaris & ideae duplicem facit imaginem, vnam in mundo, alteram in homine: mentemque, hoc est Deum, capacem vocat & seruatricem omnium rerum, lucem exemplarem, exemplar, & similia plura.

Quid igitur Aristoteles reprehendit? Quid hominem calumniatur? vere videtur respondisse Simplicius in commentarijs secundi lib. Physic. non has cum ideas confutare, sed vulgarem & plebeiam illam opinionem, quae per se, illas existentes ac separatas existimabat. Quod verba illa signi-

Qui
de
Mun-
dum
ita
Mer-
curius
pro-
diderat
Trismegistus
ex
cuius
illam
fontibus
opinionem
eam
deriuasse
credi
potest
Namque
in
Pimandro
non
solum
per
conuersam
Dei
patris
ideam
ait
se
in
mente
lucem
sensisse
viribus
innumeris
praeditam
&
rursus
naturam
Dei
appellat
imaginem
Sed
etiā
Deus
pater
inquit
plenus
ideis
qualitates
inserens
in
sphaeram
id est
materiam
velut
in
gyrum
qualitate
omni
circum-
scrispsit
Et
mox
Deum
addit
consimilia
sibi
omnia
fecisse
rerumque
omnium
in
Deo
ideam
esse
ac
praeter
sensilem
hunc
mundum
intellectualem
alium
&
exemplarem
esse
in
quo
sensilis
huius
idea
consistat
Et
in
Asclepio
Dei
tanquam
exemplaris
&
ideae
duplicem
facit
imaginem
vnam
in
mundo
alteram
in
homine
mentemque
hoc
est
Deum
capacem
vocat
&
seruatricem
omnium
rerum
lucem
exemplarem
exemplar
&
similia
plura

significat tex. 19. latent autem qui hoc faciunt & qui ideas dicunt : Atque huc sanè argumenta philosophi omnia spectant. Et vniuersè plerumque veteres philosophos reprehendit, quòd ea cuiusque iudicetur esse sententia, quam illius verba iudicare videntur: eaque meritò reprehenduntur, quæ ex verbis illis, quibus proponuntur, iudicantur absurda.

Itaque hac increpatione duo spectauit. Alterum ne quis fortasse illorum sententiã vt verba præ se ferre videbantur accipiens, præiudicata antiquitatis auctoritate in errorem abduceretur. Ita nimirum Philoponus quoque respondit in comment. tex. 45. vbi de Platonis sententia de anima disputabitur. Alterum; vt nos moneret non impropriis & metaphoris, sed apertis ac propriis philosophum hominem vti verbis oportere; neque res naturales per diuinas esse explicandas, vt veteres illi fortasse fecerunt; & in Timæo Plato vt adnotat Philoponus in comment. ad tex. primum lib. primi Physic. sed diuinas potius ex naturalibus inuestigandas, quemadmodum in 8. Physic. & in 12. Metaph. noster Aristoteles fecit. Denique sapienter illud est à Themistio scriptum in cap. 20. dum in tex. 45. Platonis de anima sententiã tractabit philosophus: æquum non est, inquit, in altissimis philosophia questionibus aliud sentire, aliud dicere. Cum enim semper diuina res homine est ne à mente verba dissentiant; tum id maximè in rebus obscuris & arduis obseruandum: quòd ea, quæ suapte ingenio remota & condita videantur, verbis illustris & quàm maximè potest declarantibus vendicentur à tenebris.

TEXTVS.

Tex. 22. Εἰκοις δὲ καὶ τὸ πρὸς τῷ Πυθαγόρειον λεγόμενον, πῶς αὐτῶν ἔχει διὰ νοῦν. Ἐφασι γὰρ πῶς αὐτῶν ψυχῶν ἄνευ τοῦ ἐν τῷ ἀέρι ἐξορμητικῶν. οἱ δὲ τὸ πῶς αὐτῶν. καὶ οἱ δὲ τὸ πῶς ἐξορμητικῶν διὰ τὴν εὐκλείαν φάσκειναι κινήματα, καὶ ἢ κινήματα πνευματικῶν.

Videntur autem & quod à Pythagoreis dictum est, eandem habere sententiã. Dixerunt enim eorum aliqui, animam esse, quæ in aëre ramenta: alij verò quod hæc mouet. De his autem dictum est, quòd continuè moueri videntur, esse omnimoda tranquillitas sit.

COMMENTARIVS XXXIX.

Hic quoque de Aristotelis fide rursum fortasse dubites. Themistius enim quinam hi fuerint Pythagorici, qui ita senserint nusquam se comperisse ait. Simplicius nunquam eos hæc opinatos fuisse affirmat, vt in Democriti ac Leucippi sententiã irent, animamque assenserent aut in aëre volitantia ramenta esse; aut id certè, quod hæc corpuscula mouet agitatque: Moueri namque à seipsis animatorum proprium est: mouentur autem à seipsis ramenta. Quod duplici argumento concluditur. 1. Quòd continenter & perpetuo mouentur. Altero, quòd vel tranquillissimo pacatoque maximè aëre nec vllò externo ventorum impulsu agitato, nihilominus mouentur. Quòd si mouerentur ab alio, aëreque à ventis agitato agitentur & ipsa, non semper mou-

Pytha-
goricis
sententiã
Anima
esse ra-
menta
in aëre
volitantia.

rentur, sed sæpè quiescerent. Quoniam ventis non semper commouetur aër, sed in summa persæpè tranquillitate quiescit.

Omnino hæc videtur illorum ratiocinatio fuisse. Aut à seipsis aut ab alio ramenta mouentur: si ab alio mouerentur, maximè mouerentur à vento aërem commouente; at non semper adest ventus, nec ab eo semper commouetur aër, sed sæpè quiescit, nec tamen quiescunt illa: mouentur igitur à seipsis, ergò ab anima. Siue quòd ipsamet sint anima, quæ propterea moueat animata corpora, quòd moueantur ipsa, vt in tex. 20. dictum est: siue quòd vis mouens insita ipsis sit tanquam ipsorum anima; quæ dum simul cum ipsis in corporibus animatis suscipitur, ipsa quoque moueat.

Pythagoricorum hanc fuisse sententiã plane Philoponus asserit: quæ si verborum sonum spectes, ridicula sanè sit. At vniuersam eorum philosophiam constat fuisse mysticam, symbolis & ænigmatis occultatam; ne vulgarem & vt alicubi loquitur Plato, coriariis quoque communem sapientiam suam facerent: quæ veterum quoque poetarum fuit industria. Quare vt qui animam harmoniam esse dixerunt: non eam, quæ in chordis est, harmoniam dixerunt: sed vt harmonia est artificiosa quedam permistio & vnitas plurium sonorum, sic animam appellarunt harmoniam, quòd plura vniant & in se ipsa colligat, superiora & inferiora, intellectum, sensum, appetitum, motum, nutritionem. Et cum superior quedam substantia ipsa sit, inferioribus se communicat cumque illis quodammodo sese commiscet. Sic etiam eam in aëre ramenta esse dixerunt; quòd vt hæc in Solis duntaxat apparent radijs, sic anima vbi à corpore sensibusque corporeis soluta est, in sui ipsius apparet luce, suamque substantiam demonstrat, incorpoream, impartibilem, diuinã. Dū verò est in corpore, velut in tenebris, & corporis affectionibus obruta, ceu marinus Glaucus apud Platonem cæno & alga oblitus, nõ ipsa, sed corporis affectiones apparent. Ita Pythagoricorum sententiã interpretatur Philoponus.

Et certè si Pythagore, quæ extant, scripta confulas, eū reperies immortalem fecisse animã nostrã atque à corpore separabilem: vnde illud, Diuinum genus est mortalibus: & illud, Si corpus reliqueris, & purificatus ad æthera veneris, eius immortalis Deus, incorruptibilis, non amplius mortalis. Quĩ igitur credi possit, aut ipsum aut vllum scholæ illius alumnum animam, credidisse nil aliud esse, quàm in aëre volitantia ramenta, vimque illis insitam?

Aristotelem verò iam diximus in veterum illorum sententiis tractandis verba potius spectasse, quàm sensum: idque ratione optima sapientique consilio. Atque hæc quidem secunda opinio numerari potest. Tertiam deinceps subiungit.

TEXTVS.

Εἰ πῶς αὐτὸ δὲ οὐρανὸν καὶ ἕσπερον ἀέρας πῶς ψυχῶν τὸ αὐτὸ κινήσει, εἰκόσις γὰρ ἔστι πάντες ὑποτιθέμενοι πῶς κινήσει διεικτατικῶν ἔσται τῆ ψυχῆ, καὶ τὰ πῶς ἀλλὰ πάντα κινήσει διὰ τῶν ψυχῶν, τῶν πῶς δ' ὑφ' ἑαυτῆς, διὰ τὸ μὴ εἶναι κινήσει, ὅτι καὶ αὐτὸ κινήσει.

Veteris
philosophia
symbolica.

Anima
ut harmonia.

Anima
ut ramenta.

Anima
nostra
immortalis
Pythagora.

Cur ab
Aristotele
conferatur
hæc sententia.

In idem autem feruntur & quicunque animam in-
quint quod seipsum mouet. Videntur namque hi omnes
motum existimasse familiarissimum animae esse. Et alia
quidem omnia moueri per animam, hanc autem à seipsa:
quod nihil viderent moueri, quod non & ipsum moueretur.

COMMENTARIVS XL.

Tertia
sententia
animam
esse
quod
seipsum
mouet.

Tertia hæc opinio Platonis fuisse dicitur à
Simplicio, Philopono, & Auerroë: Xenocratemque &
Alcmaeonem addit Philoponus & Thaletem Plutarchus in 4. lib. de philosopho-
rum placitis. Hi omnes eodem tendebant, in eandemque
ibant sententiam: dum animam in quie-
bant esse aut numerum seipsum mouentem, aut
omnino id, quod seipsum moueat. Et Thales ὁ
ἀεικίνητος, id est quod semper mouetur: vt in aëre
ramenta, et si aër maximè tranquilluss & sedatus
fit. Sed & Aristoteles ipse non multò post affir-
mabit in tex. 32. motiuum aliquid animam esse
opinatum illum fuisse. Itaque licet interdum Pla-
tonis sententiam tacito hominis nomine consue-
uerit indicare: hoc tamè loco generali magis vt
itur oratione: & eos omnes complectitur, quicun-
que animam dixerunt id esse, quod seipsum mou-
eat: quidquid illud esset & quocumque modo
moueret. Omnesque communibus illis duabus
hypothesibus nitebantur, quæ in tex. 20. posite
sunt. Altera, motum animam familiarissimum ef-
se, hoc est maximè proprium, & qui penes ipsam
habitaret atque in illius domo reperitur. Quippe
ipsa (vt antea loquebatur) id est, quod maximè
& primùm mouet. Altera, non posse quidquam
moueri aliud, quod ipsum non moueatur: & ided
cum ab anima moueantur cætera omnia: propte-
rea moueri, quòd ipsa moueatur à se ipsa. Sic ani-
mam consuebant quidpiam esse, quod seipsum
mouet. Nam si ab alio moueretur, non esset ipsa
principium motus.

Duæ ve-
terum
hypoth-
ses.

Subobscurè tamen & obiter philosophos hos-
ce carpit: quasi verò nullum esset mouens im-
mobile, quale in 8. Physic. lib. demonstratum ab
ipso fuit. Sed veterum fortasse sententia non fuit,
animam illo ipso corporeo & locali motu moue-
ri, quo ipsa mouet corpus (quanguam hoc ramentorum
in aëre volitantium videatur exemplum significare) sed alio quopiam, cognitionis,
intelligentiæ, & appetitus.

Plato-
nistratio
cinatio.

Sanè in 10. lib. de leg. Plato cum quatuor re-
rum genera distinxisset; quarum quædam mou-
entur duntaxat; aliæ mouent alias & ab aliis
mouentur, aliæ mouent & propria virtute mou-
entur; aliæ demum sunt penitus immobiles; ita
tandem ratiocinatur: Id quod à se mouetur, vi-
uit; viuunt autem quodlibet per animam; anima
igitur est substantia seipsam mouens. Quare se
ipsum mouere definitionè dixisset esse illius sub-
stantiæ, quam communi nomine omnes animam
appellamus. Ita non multò post sententiã hanc in-
terpretatur. Omnia igitur, quæ in cælo & in terra,
& in mari, ducit suis motibus anima: quorù nomi-
na sunt, velle, confiderare, curare, deliberare, re-
ctè & falsò opinari, lætari, dolere, audere, me-
tuere, odisse, diligere. Itaque cum decem om-
nino motuum sibi differentias proposuisset, cir-
cularem, localem transum, densationem, ra-

refactionem, accretionem, detretionem, ortum,
interitum; mutationem ab alio in alio factam,
ac demum mutationem ex se, tum in se, tum
in alio excitatam, priores octo corporum pro-
prias dixit, non à naturæ, decimam animæ. Natura
enim ab impartibili atque immobili ideali essen-
tia recedens ad materiam & corpus, ab externo
mouente mouetur in corpore. Anima verò ex se
ipsa, tum in se, tum in alio, hoc est in corpore, mo-
tum in se cognitionem, volitionem, &
huiusmodi cæteros: in alio corporum motu ex
motu in se profectum. Propterea anima est id,
quod primùm & maximè mouet; Quia se ipsam
mouens, corpus quoque mouet atque impellit.

Quo loco Simplicius cum animam audit id appel-
lari, quod se ipsum mouet: nomen ait ex extremis
cõpositum medietati animæ dari: quippe mediũ
particeps extremorũ est. Animamq; Platoni mou-
eri, quòd à primo motore degeneret, qui mou-
et immotus: non tamen simpliciter mobilem,
sed per se mobilem esse: quòd ab impartibili ef-
sentia, & actione, quæ motus & variationis ex-
pers est, non omnino recedat, sed quasi mediã
consistat inter ea, quæ penitus immobiles sunt,
& ea quæ ab alio mouentur: quoquomodo parti-
bilis, quatenus mouetur; & rursum impartibi-
lis, quatenus à se ipsa mouetur.

Verùm de Platonis sententia de animæ natura
pluribus post rursus dicendum erit. Nunc in-
telligatur, id quidem, quod mouet vt finis, posse
esse immobile, at quod mouet vt efficiens quem-
admodum intelligentiæ celestium orbium mo-
trices, moueri quoque oportere; si non eodem
motu quo mouet, alio certè genere motus. Quip-
pe primus motor corporeo quidem celestis orbis
motu immobilis mouet; at intelligendo & vo-
lendo mouet, intelligentiõque & volitio motus
quidam in ipso sunt.

TEXTVS.

Ὅμοιος δὲ ἔστιν Ἀναξαγόρας ψυχῶν εἶναι λέγει τὴν αἰσθη-
τικὴν καὶ τὴν ἀλλοῖς εἰρηκὸν, ὡς τὸ πᾶν ἐκείνην ἴσως ἢ μὲν παντε-
λῶς γε, ὅσπερ Δημόκριτος. ἐκείνη μὲν δὲ ἀπλοῦς τῆν
τῶν ψυχῶν καὶ τὸν τῶν τῶν ἀλλοῖς εἶναι, τὸ φαν-
ταστικόν. διὰ καλοῦς ποιοῦσι τὸν Ὀμίαν, ὡς Ἐκκαστὸν
ἀλλοῦ εἶναι. ὁ δὲ ἔστι τῶν τῶν, ὡς δὴ δὴ τῶν τῶν
τῶν ἀλλοῖς εἶναι, ἀλλὰ τῶν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν.

Similiter autem & Anaxagoras animam esse aut mo-
uentem; & si quis alius dixit, quod vniuersum mouet
mens. Non omnino tamen vt Democritus. Ille namque
simpliciter, idem animam & mentem. Id enim verè esse,
quod apparet. Quare pulchrè Homerum scripsisse, quòd
Hector iacet ab alienatus mente. Atqui non vniuersum
mente vt facultate quapiam circa veritatem; sed idem
dicit animam & mentem.

COMMENTARIVS XLI.

Quartam adiungit Anaxagoræ Clazomeni
sententiam; qui motu quoque animam de-
finiebat, eam accipiens velut mouentem causam:
& si quis alius cum eo sensit, Archelaum Philo-
ponus memorat. Anaxagoras igitur, vt ex primo
Physic. lib. & aliis pluribus locis cognoscitur,
innumera-

innumerabiles posuit similes partes, qualitatibus contrarias, in chaos permittas omnes. Quam permissionem appellavit *παρασκευάζειν*, hoc est omnifariam seminum mitionem seu femina rerum omnium continentem; aut *ἐνομοειδία*, id est particularum similitudinem, veluti rerum omnium producendarum materiam; principiumque materiale, ex quo mens totam hanc rerum vniuersitatem procreauit. Mentē enim adiunxit, quae permittas illas partes mouens ac flegans veluti efficiens causa produxerit singula. Vt cuiusque rei ortus nil aliud sit, quam similitudinum partium ex chaos separatarum congregatio, interitusque earundem dissolutio ac reditus ad chaos. Quin etiam in re quavis partes inesse voluit rerum omnium similes; & ideo ex quolibet fieri quodlibet. Nam ex quolibet fieri cernebat quodlibet; nec tamen ex nihilo fieri quidquam posse intelligebat. Hoc igitur est, quod nunc philosophus ait *τὸ πᾶν* mouit mens. Non enim *τὸ πᾶν* totam hanc aspectabilem rerum vniuersitatem significat, sed illius potius materiam & quasi seminale vniuersum: tantumdemque valet ac *παρασκευάζειν* seu *ἐνομοειδία*. Hæc rerum productarum vniuersitas non est id, quod mouet mens; sed id, quod motu productum fuit: quod autem mouetur, est chaos illud & similitudinum partium permittio.

Quocirca per similes in eo fuit Anaxagoræ opinio opinioni Democriti ac Pythagoreorum, quod is quoque motum animæ familiarissimum esse putauit, eoque maximè animam definiuit. At triplex fuit discrimen. Primum, quod Democritus quidem & Pythagorei animam corpoream quidpiam & permittum fecerunt cum eo, quod ab ipsa mouetur. Anaxagoras verò incorpoream penitus & impermittam mentem. Alterum; quod illi quidquid mouet aliud, moueri & ipsum, ideoque animam seipsam mouere voluerunt: Anaxagoras mentē immobilē cætera mouere omnia. Hæc ex superioribus ferè colligi philosophus voluit. Tertium nunc adiungit. Namque Democritus simpliciter & absolute idem esse animam & intellectum tradidit. Nulla scilicet alia admittens entia præter sensilia, intellectilia nulla: & ideo nullam animæ cognoscentem virtutem præter sensum, intelligentem nullam. Neque veritatem in intellectu, sed in sensu quaerendam esse. Et quoniam sensilia entia sunt in continuo motu & fluxu, nullam esse in rebus determinatam veritatem; sed omnino id verum esse, quod sensibus apparet. Quod Prothagoram quoque sensisse scribit Philoponus. Quos sanè consequens erat affirmare contradicentia de eadem re simul esse vera, eandemque rem simul esse veram & falsam, vt alio atque alio modo huic & illi homini apparet. Certè si ex obiectis facultates distinguuntur, intellectum à sensu non potuit is separare, qui sola sensilia entia, non item intellectilia cognoscenda sibi proposuisset. Itaque pulchrè Homerum scripsisse affirmavit Hecctorem in prælio vulneratum iacere mente atque intellectu priuatum; cum sensu priuatus esset. Non enim mentem atque intellectum à sensu disunxit. Sed poetam hominem poetica licentia vsu ac vocibus abufum fuisse, mirandum non esse monet Simplicius.

Cæterum non hac sola Homeri autoritate

sententiam suam confirmabat Democritus. Sed altero quoque argumento, quod particula (enim) significat. Mens circa verum, anima circa apprensens veritatem: sed idem est verum atque apprens; igitur idem est mens & anima. Vt enim se habet mens ad verum, sic anima ad apprensens: atque proportione commutata vt se habet verum ad apprensens, ita mens ad animam: quocirca si verum & apprensens sunt idem, consequens est mentem quoque & animam esse idem. Idem autem esse verum & apprensens propterea accipiebat, quod sola crederet apparentia entia esse, nulla spiritalia nec sensibus non apparentia. Ita ex obiectis quidem de facultatibus ratiocinabatur: sed & falsum accepit, & falsum deduxit. Nam & aliud est verum, & aliud apprensens; & aliud mens, aliud anima & sensus; aliud intellectibile, aliud sensibile.

Anima
& mens
idem
Democritus.

TEXTVS.

Ἀναξαγόρας ἦν ὃν διακεῖται τὴν αὐτὴν. πολλὰ γὰρ ὡς ἂν τὸ αἶνον αὐτὸ καλῶς καὶ δεῖνός τὸν νῦν λέγει. ἐπεὶ οὐδὲ τὸν νῦν εἶναι τὴν αὐτὴν τῆ ψυχῆς, ἐπὶ ἀπασί γὰρ ὑπάρχειν αὐτὴν τοῖς ζώοις καὶ μέρησιν αὐτῆς, καὶ πτωχοῖς καὶ ἀπυμαρτίστοις. οὐ φαίνεται γὰρ κατὰ φρόνησιν λεγόμενος νῦν, πᾶσι ἰσχυροῖς ὑπάρχειν τοῖς ζώοις, ἀλλ' ὡς τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι.

Anaxagoras autem minus hæc declarat. Pluribus namque in locis causam eius, quod pulchrè & rectè habet, mentem ait: alibi verò mentem eandem esse cum anima. In omnibus enim eam animantibus inesse, & magnis & paruis, & honoratis & inhonoratioribus. Non videtur autem que secundum prudentiam dicitur mens, omnibus equè animalibus inesse; sed nec hominibus cunctis.

Tex. 24

COMMENTARIVS XLII.

Vid his verbis agat philosophus quæque illorum sententia sit, facile intelligas. Institutam enim Democriti & Anaxagoræ comparationem absoluit. Democritum dixit mentem ab anima non separasse. At Anaxagoram addit minus quidem aperte atque explicite hæc de re fuisse loquutum: interdum tamen visum esse mentem animam superiorem naturam ponere; cum totius pulchri & recti, quod in rebus omnibus & verò in anima & animatis cunctis reperitur, causam esse mentem partes permittas separantem, rerumque omnium effectricem causam posuit. Sensus animæ pulchri & recti causa dici non potest; & velut mentis effectus quispiam agnoscitur. Interdum verò mentem affirmasse eandem esse cum anima, dum inquam in omnibus vel abiectissimis & infimæ sortis animantibus mentem esse pronuntiauit: quæ tamen solo sensu, non mente constare & viuere constat.

Videtur autem philosophus quidem Demo-

S

Pansey
mia &
homio-
eneria
Anaxa-
gora.

A. Ana-
xagora
sententia
Anima
esse men-
tem mou-
entem.

Verum
esse
quod
apparet,
Democri-
ti
sententia.

critum absque reprehensione dimisisse : re vera A tamen summo utrumque compendio repræhendit. Ac primùm quidem Anaxagoram obscuritatis arguit & inconstantia, qua pugnantia quoque loquutus sit. Deinde verò utrumque; quòd mentem in animantibus omnibus inesse cogitauerint, dum eam ab anima non separarunt. Quippe mens, in qua prudentia viget (hæc enim præcipua est mentis virtus atque illius actionum omnium moderatrix & regula) ne in hominibus quidem omnibus apparet, cum plerique insipientissimi sint & contra omnem prudentiæ rationem agant & viuunt. Tantum abest, vt in animalibus cunctis inest: quæ ubi optimè & suæ naturæ congruenter maximè operantur, phantasia sola, non mente, ratione, & prudentia ducuntur. Et quoniam phantasia quoque vs̄s quædam est, vt mentem à phantasia distingueret, propterea dixit, Mens, quæ secundùm prudentiam dicitur.

Phan-
tasia est
vs̄s.

TEXTVS.

Ὅσοι μὲν ἐν τῷ κινήσει τὸ ἄμεινον ἀπέβλεπον, ἔπει-
τὸ κινητικατέον ὑπέλαβον τὸ ψυχῶν. ὅσοι δ' ἐν τῷ γι-
νώσκειν καὶ τὸ αἰετοῦ, ἐδὴ τ' ὄντων, ἔπειτ' ἀπὸ λέγουσι τὸ ψυχῶν
πᾶσι ἀρχαίς, οἱ μὲν περὶ τὰς πλείους τὰς ἀρχαίς, οἱ δ' ἴσταν
πᾶσι τῶν, ὡς περὶ Ἐμπεδοκλῆος μὲν ἐκ τῶν στοιχείων πάντων, ἔ-
ναί τ' ἐξ ἑκαστοῦ ψυχῶν ἕκαστον, ἔπειτ' ἄλλων: Ἰσὴν μὲν γὰρ
γαῖαν ὁπώπε μὲν, ὑδάτι δ' ἰδιώτη, αἰθέρι δ' αἰθέρα διόν,
ἀπὸ τῶν πᾶσι τῶν αἰδύλων, στοιχῶν δ' στοιχῶν, καὶ τὸ δ' πρὸ
καὶ λυγρῶ.

Tex 25. Quotquot igitur animati motum aspexerunt, hi ma-
ximè motuum acceperunt animam. Quicumque verò
cognitionem & sensum eorum, quæ sunt; hi sanè ani-
mum inquitur principia: illi quidem plura facientes prin-
cipia, hi verò vnum hoc. Quemadmodum Empedocles
quidè ex elementis omnibus: esse autem & vnum quodq;
eorum animâ, ita inquitur: Terra namq; terrâ vidimus
& aqua aquâ, æthere æthera diuum; at igne exitiosum
ignem, amore autem amorem, & discordiam discordia
tristi.

COMMENTARIVS XLIII.

Qvatuor commemoratis opinionibus, quæ
ducuntur ex motu, primò huic capiti finem
imponit hac clausula; philosophos eos omnes,
qui animata ab inanimatis motu distingui consi-
derarunt, animam posuisse id esse, quod maximè
motuum præcipuamque mouendi vim habere
quisque iudicaret. Deinde alterum caput aggre-
ditur, quod ex cognitione petitur & sensu. Duo-
bus enim præsertim, motu & sensu, animata ab
inanimatis differre hæcque maximè propria esse
animæ, in text. 19. acceptum est.

vt cogni-
tio simi-
litudine
constet.

Quicumque igitur sensum & cognitionem in
anima natura inuestiganda spectarunt, consen-
serunt omnes in eo, vt eam vellent ex rerum
omnium principii constare, siue plura princi-
pia ponerent, siue vnum. Cur ita sentirent
causa fuit; quoniam cognitionem omnem simili-
tudine rei cognite & cognoscentis constare, simi-
leque simili cognosci arbitrabantur. Quod ve-
rum sanè est, si vt par est intelligatur. Quippe
anima cognoscendo fit omnia, rerumq; omnium

similitudinem suscipit & omnes cognoscendo in
se transfert; vt pluribus alio loco docebimus. At
similitudinem illi non effici cognitione, sed co-
gnitionem omnem antecedere velut cognoscen-
di principium; neque cognita formæ sed nature
similitudinem esse voluerunt. Vnde consequens
erat animâ ex rebus omnibus constare oportere,
vt omnes posset cognoscere. At quoniam id fieri
non posse omnino videbant (res enim, quæ co-
gnoscuntur, innumerabiles sunt) ex omnium
saltem principii constare illam posuerunt. Prin-
cipia siquidem sunt quodammodo ea omnia, quæ
ex principii constant; quodque ex principii re-
rum omnium constat, ex omnibus rebus qua-
quomodo constat, & vt Simplicius loquitur prin-
cipiatarum rerum cognitio ex principii pendet.

Hoc illis omnibus cõmune fuit: sed vt alia atq;
alia quicq; principia posuit, siue plura siue vnum;
sic aliam atque aliam de animæ natura sententiam
habuit. Empedoclis primùm opinionem commemo-
moræ. Is sex omnino principia posuit, quatuor
velut materiam, & duo vt efficientem causam.
Materiam dixit elementa omnia: & ignem qui-
dem Iouem, aërem autem Iuionem, aquam
Hæstin, terram Plutonem vocauit, vt ex illius
carminibus constat apud Plutarchum. Quam-
quam velut duo principia eum hæc quatuor cor-
pora posuisse, ignem ex vna parte, & reliqua tria
ex altera ceu naturam vnam; cognosces ex Ari-
stotele in posteriori libro de ortu & interitu, tex.
19. & primo Metaph. cap. 4. Horum verò con-
gregatione & segregatione fieri singula & con-
rumpi cogitabat; congregationisque & segre-
gationis efficientes causas amicitiam esse & li-
tem concordiamve & discordiam.

Nec satis constat quid sibi voluerit, vbi amici-
tiam dixit elementa congregando facere mun-
dum sphaerum, litemque disgregando, mundum
sensibilem. Quidam enim mundum sphaerum
Deum intelligunt: tum quòd in eo vnita sint om-
nia: tum quòd principio caret & sine. Philo-
ponus & alij in commentariis 1. Phisic. intelle-
ctilem mundum, alij cælum, alij corpora mi-
sta. Verum Aristoteles in tex. 9. lib. 12. Metaph.
mitionem elementorum omnium visus est in-
terpretari: Empedoclisque confirmant verba,
quibus ex sphaero litem dixit elementa segrega-
re resque cunctas producere: perinde ac si sphae-
rum nihil aliud sit, quam velut chaos & elementor-
um permistio.

Ita paucis perstricta sit Empedoclis de princi-
piis opinio, vt propositis principii, ex quibus anima
res omnes oriri putabat, illius intelligeretur de
animæ natura sententia, quam ex illis omnibus
ita compositam esse arbitrabatur, vt omnia simul
essent anima eorumque vnumquodque animæ
pars: quòd fieret, vt anima cognosceret omnia,
& vnaquæque illius pars res sibi similes compræ-
henderet.

Quam opinionem non ita vt verba sonant ac-
cipiendâ esse contendit Philoponus; neq; creden-
dum Empedocle sapientè philosophi ex elementis
ipsis constare animam credidisse: neque vidisse, si
cognitio similitudine cõstet, nullam esse rationem,
cur terra potius, qua constet anima, exterior
terrâ cognoscat, quam exterior hæc interiorè illâ.
Sed ita profus, vt elementorum rationes habeatur
in anima; quatum subsidio cognoscat omnia. Si-
cut

cut & Aristoteles non lapidem, sed lapidis formam in tertio libro dicit esse in anima. Rursumque in ea litem & amicitiam interpretatur allegoricè duplicem significare virtutem; deducentem vnam ad inferiora & sensilia, alteram reducentem ac renocantem ad superiora: illa vocatur amicitia & concordia, quæ mundum facit sphaerum; quoniam ad intellectilia erigit, in quibus vno omnium primo principio propinquioribus pax summa, tranquillitas, vnio, & identitas animique nostri cum separatis mentibus cognatio reperitur. Hæc, lis & discordia, sensilis mundi procreatrix; quippe ad res sensiles, in quibus dissidium, multiplicitas & diuersitas, conuertit nos reddique illis persimiles.

Certè si de anima sola loquutus ita fuisset Empedocles; audiri fortasse Philopontus posset. At de omnibus prorsus rebus loquebatur, nec in anima sola litem agnoscebat & amicitiam; sed inanimatarum quoque rerum, in quibus due illæ virtutes nullæ sunt, effectrices causas litem & amicitiam proponebat. Cognoscendarum verò rerum rationes eum in anima posuisse quemadmodum Aristoteles posuit, dici nullo modo potest. Quippe ea non nisi in cognoscente natura locum habent, solaque anima formarum locus appellatur; & prius oportet naturam cognitricem esse, & ideò rationum illarum susceptricem. Quod de Empedocle dici non potest, qui nunc primum animæ naturam proposuit; quam ex rationibus illis constare dici non potest: præsertim cum is non ex rationibus, sed ex ipsis elementorum substantiis à lite discordiaue fegregatis cætera omnia constare vellet.

TEXTVS.

Τὸ αὐτὸν δὲ πρῶτον ἐπὶ τῷ Τιμαίῳ Πλάτων τῶν ἰσοχρῶν ἐκ τῆς σοφίας ποιεῖ, γινώσκουσα δὲ ὁμοίᾳ ἑαυτῶν. τὰ δὲ ἀεθλοῦσα ἐκ τῆς ἀρχῆς εἶναι.

Ad eundem autem modum in Timæo Plato animam ex elementis facit. Cognosci namque simili simile; res verò ex principijs esse.

COMMENTARIVS XLIII.

6. Platonis sententia. **A**lteram de anima sententiam commemorat, quæ Platonis in Timæo fuit; etsi de anima mundi maximè loqueretur: priori sanè duobus modis similis. Primum quod ipse quoque, vt Empedocles, animam dixit ex elementis constare, hoc est ex principijs. σοφία enim nunc non quatuor illa omnibus nota corpora dicit, Ignem, Aërem, Aquam, Terram: sed rerum omnium principia prima, quæcunque tandem sint. Quod satis illa verba declarant (τὰ δὲ ἀεθλοῦσα ἐκ τῆς ἀρχῆς εἶναι) quibus σοφία quidem se dicere significat, vt Platonis opinionem diceret Empedoclis opinioni fuisse persimilem; re vera tamen ἀρχῆς significasse. Deinde quòd eadem ratione ad id asserendum duceretur & ipse; quòd simile simili cognosci arbitretur.

At in eo magiopere diuersa, quòd secus omnino, quàm Empedocles, de rerum principiis opinaretur Plato. Ita verò de animæ essentia loquutus est, vt maximè semper eius interpretes laborauerint & adhuc laborēt in verborum assequenda sententia. Ego tribus eum modis animæ naturam proposuisse dixerim. Principio quinque omnino fecit principiorum genera. Primum fuit efficiens causa, Deus, summum ens, immò (vt est in Parmenide) supra ens natura intelligens idearum omnium & formarum quasi armarium. Vt quemadmodum humanus intellectus, qui Dei quadam imago est, rerum omnium species & formas habet, vt cognoscat, sic omnia ille in seipso contineat, vt efficiat. Alterum formale, à quo singulæ res suam essentiam habeant: hoc est idea, cuius participatione constituuntur singulæ. Tertium terminus & infinitum. Infinitum significat re antequàm sit; terminus, postquam est. Quartum illo quinq; alia principia subiecit, Essentiam, Idè Diuersum, Motum, & Statum. Primum enim oportet aliquid esse absoiuti, ex quo res sit ens; hæcque est essentia. Deinde habet vnaquæque vt sit vnane à se ipsa differat; atque hoc est Idem. Tum distinguetur à cæteris; & hoc est Diuersum. Post habet operationes, quæ Motus nomine indicantur. Denique constantiam aliquam & firmitatem, permanentiam, & durationem, qua conferuatur; & hæc est Satus. Omnium prima est essentia: deinde quamuis Proclus adnumerauerit motum & statum, reliqui tamen idem & diuersum maluerunt; tum motum, postremo statum in propria essentia. Porro ex his principijs ita res singulæ producuntur, vt dum sit transitus ex infinito ad terminum, in eo fiat contrariorum permistio, eiusdem præsertim & diuersi; tum verò motus & status; contrariaque vnita & contempterata coniungantur cum essentia resque tota existat.

Platonis de rerum principijs sententia.

B Dixeris Platonem & Aristotelem in rerum principiis constituendis eatenus cōsensisse, quòd contraria vterque fecit, illisque aliud quidpiam subiecit velut subiectum, Plato essentiam, Aristoteles materiam. Sed Aristoteles duobus contrariis fuit contentus, Priuatione & forma: Plato quatuor numerauit, Idem & Diuersum, Motum, & Statum. Quòd si motum & Statum prætermittas, solumque cum essentia idem accipias & Diuersum, vt Philoponus infra in comment. ad text. 45. & plerique faciunt, numero quoque conuenient.

C Porro hæc in omnium quidem rerum productione reperiuntur omnia; quædam tamen sunt quarundam magis propria. Essentia, intellectuum entium; Idem & Diuersum, entium mediorum, nêpe Demonum; Status, intelligentis animæ nostræ: non quòd ea non sit principium motus agitetque corpus; sed quòd stabiliorē habeat operationem: motus denique inferiorum corporum, quæ propriè mouentur & modò sunt, modò non sunt. In quo postremo entium genere præter hætenus commemorata omnia quoddam aliud est principij genus, materia, velut subiectum cui communicetur idea: ea tames est non ens, solaque idea ens.

Cæterum quoniam ea est contrariorum natura, vt vnus intensio alterius remissio sit; neque

ab altero ad alterum natum transeat absque medio: ita in entium compositione permisceri contraria oportet, ut vel unum superet alterum, identitas diuersitatem, status motum, terminus infinitum; aut contra: vel omnia sint equalia; et si identitas, status, & terminus longè sint suapte natura perfectiora, quam diuersitas, motus, & infinitum. Itaque cum tria sint entium genera, superiora prorsus spiritalia, inferiora planè corporea, & inter vtraque media; in eorum, quæ prorsus spiritalia sunt compositione abundant identitas, status, & terminus, & ideo impartibilia sunt: in rebus omni ex parte corporeis diuersitas, motus, & infinitum superant, quare partibiles eæ sunt & mutabiles. At quoniam ab extremo ad extremum non fit transitus sine medio, oportet in hac compositione medium quidpiam sit inter hæc duo entium genera; atque hæc est natura animæ. Quæ ratione identitatis, status, & termini, est impartibilis, impartibiliaque & immaterialia entia cognoscit, atque in rebus genera & similia colligit: ratione diuersitatis, motus, & infiniti, partibilis, partibiliaque ac materialia comprehendit, rerumque differentias querit. In qua permissione et si contraria omnia sunt inter se equalia; maiorque contrariorum equalium existat pugna, quam si alterum superet alterum; & ideo in mixtione animæ violentum quidpiam esse videatur: hoc tamen ad ipsam animam referendum non est. Sed propterea, inquit Proclus, à Platone fuit dictum, ut maximam supremi entis indicaret virtutem, quæ diuersitatem efficere potuit indiuiduam atque identitatem diuiduam.

Hæc prima fuit Platoni animæ compositio; in qua motus & status continentur; quoniam animam Plato, ut antea dictum est, & per se mobile esse voluit & semper mobile: semper namque moueri status quidam est. Inde etiã intelligas quid is sibi voluerit, ubi eam dixit substantiam esse ex diuidua indiuiduâque natura constantem. Est enim diuidua, quatenus cum rebus corporeis commune quidpiam habet estque apta coniungi cum corpore, & pluribus facultatibus prædita, quæ ut extensio linearum ex ipsa procedunt. Indiuidua verò, ut cum superioribus conuenit, immortalis, per se subsistens, diuinæ naturæ persimilis. Diuidua rursus, ut actu extra se protenso atque à se recedendo materialia & ea, quæ sunt extra se cognoscit. Diuidua ut cognoscendo transit ab vno ad aliud, atque à propositionibus ad conclusionem. Indiuidua, ut facultas cognoscens sit idem cum recognita, resque omnes sibi vnit & in seipsam transfert. Indiuidua demum; ut intelligit: Diuidua, ut sentit, & vegetat. Nam ut idem se habet ad diuersum, sic ratio ad sensum: & ut diuersum ad idem, sic sensus ad rationem.

*Veteri
philosophia
symbolica.*

Hæc igitur prima Platoni fuit animæ compositio. Præter hanc metaphoricè multa & symbolicè per mathematicas figuras, numeros, & harmonias, ut post in tex. 45. dicitur; de anima pronuntiauit: siue quòd mathematica quoque & numeros principia rerum poneret. siue ex docendi ratione antiquis philosophis usitata symbolis vtens ad animæ naturam indicandam; quæ ut mathematica illa & numeris, inter sensi-

lia & intellectibilia est media.

Triangulo autem & circulo maximè vsus est. Triangulo; tum quia hæc figura sit rectilinea: tum quia ex qua cætera componuntur: angulorum tamen multitudinem habet: & anima prima est, non substantiarum vniuersè, sed earum, quæ in facultates diuiduntur. Tum quia ut hæc figura ab vno angulo ad duos, sic anima à Deo ad partibile corpus progreditur. Circulo autem persimilis in eo est anima, quòd hæc figura simplicissima est & in seipsam conuertitur & redit: sicut anima seipsam intelligit.

Deus igitur, inquit Plato, miscuit in longum principia omnia, essentiam, identitatem, diuersitatem, statum, & motum; rectamque lineam fecit, quam in duas inæquales diuisit partes sese ita secantes, ut figuram χ . efficerent. Hæc in orbem ducta duos descripsit circulos, alterum altero maiorem, duobus sese punctis intersectantes. Maiorem à dextris disposuit, à sinistris minorem: primum reliquit integrum, alterum in septem diuisit; prioreque addito fuerunt octo circuli.

Quæ omnia à permixtis sanè accipi video quasi dicta solum de anima mundi cœlestisve corporis; quoniam cœlestibus illis, quæ isanimata esse voluit, conueniunt maximè. Dux siquidem lineæ duos indicant axes, alterum ad polos æquinoctialis, alterum ad polos Zodiaci; super quibus vertuntur cœlestes globi. Circulus maior primum mobile, minor in septem diuisus reliquam molem in septem planetarum orbis tributam. Duorum circulorum in duobus punctis intersectio Zodiaci & æquinoctialis in Ariete & libra coniunctionem. Dextrum denique & sinistrum differentias situs, quæ insunt in celo; duosque motus, ab ortu ad occasum, & ab occasu ad ortum. A plerisque tamen hæc animæ quoque nostræ accomodantur. Quippe ductus in longum à Deo in corpus progressionem significat. Dux lineæ superiorem & inferiorem animæ partes & facultates: quibus tum ad superiora & diuina euehitur, tum ad inferiora corporeaque descendit. Has meliorem & peiorem equum consueuisse Platonem appellare dicit Philoponus in commentar. textus 45. Linearum intersectio partium illarum seu animæ corporeique vniorem: aut etiam vnitatem animæ ac dualitatem. Duplex circulus duplicem animæ virtutem, quæ & se in corpore intelligit & extra corpus, seu & seipsam & cætera omnia: aut si inuis, intellectum & sensum; quarum virtutum altera simplex est, altera nequaquam.

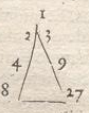
Denique numeris quoque in animæ natura exponenda vsus est Plato. Quinariumque numerum illi maximè credit conuenire. Tum quia quinque illa principia continet, quibus antea dictum est & animam & reliqua omnia contineri; essentiam, idem, diuersum, statum, & motum. Tum quia duobus primis & simplicissimis numeris constat, binario primo pari, & primo impari ternario. Quod & animæ simplicitatem ostendit, & duplicem eius conditionem, diuiduam & indiuiduam. Numerus enim par diuiduus est, impar indiuiduus, cum in partes æquales diuidi nequeat. Accedit quòd ut anima inter substantias omnes est media, sic quinaris inter omnes

omnes numeros medius existit. Nam cum omnes contineantur denario, denarij medium quinarium est: nec solum aequè diuidendo in duos quinarios, sed & in partes inaequales, in nouem & vnum, in octo & duo, in septem & tria, in sex & quatuor. In his enim omnibus diuisionibus quinarium diuisionum duarum est medium: quantumque vnum membrum excedit quinarium, tantum quinarium superat alterum. Quare cum quinque possint esse diuisiones denarij, quinque modis quinarium est denarij medium. Ita quinarium mediam animam naturam indicat.

Interdum tamen animam visus est ex quaternario componere, ex puncto, longitudine, latitudine, profunditate. Etenim numeros ponebat rerum formas, denariisque numerus omnium perfectissimus & omnes in se continens, ex quatuor constat, vnitatem, binarium, ternarium, quaternario. Quare haec velut formarum omnium principia erant. Vnitati respondet punctus, binario longitudo, ternario latitudo, quaternario profundum corpus.

Et operationes ite animae quatuor sunt. Intellectus, qui est vnus, dum simplici apprehensione cognoscit: Diana & scientia, quae duorum, dum a certis principiis ad certam progreditur conclusionem: opinio, quae trium, dum vaga & inconstans oppositi quoque formidinem retinet: & sensus qui quatuor, corporum scilicet quaternario constantium. Et quadruplex mundus: Archetypus seu intellectibilis & idealis in opificis mente, ob summam simplicitatem & constantiam vnitas est: Rationalis in anima, est velut dualitas: Seminarius in natura, velut ternitas: Corporeus demum & sensilis, velut quaternitas ob inconstantiam & multiplicatam nimiam. Omnia tamen in omnibus.

Harmonicos tandem adhibuit numeros; vnitatem, binarium, ternarium, quaternarium, octonarium, nouenarium, vigesimumseptenarium. In quibus multa planè considerantur. Primum praeter vnitatem, quae non numerus, sed numeri principium est, continentur in illis numeri lineares, superficiales, & solidi. Lineares sunt binarius & ternarius, superficiales quaternarius & nouenarius, solidi octonarius & vigesimusseptenarius. Deinde aspectus quidam est reclusus, dum priorum posterior superat. Hunc enim excessum Platonis libuit aspectum rectum appellare. Tertio duplex est numerorum coordinatio sub vnitatem: altera parium, binarij, quaternarij, octonarij; Imparium altera, ternarij, nouenarij, vigesimiseptenarij. Pares namque numeros Plato eos dixit, qui sunt dupli; impares eos, qui tripli. Itaque describitur triangulus, in cuius apice ponatur vnitas, atque in vno latere numeri pares, in altero impares. In vno binarius est vnitati duplus, quaternarius duplus binarij, & octonarius quaternarij duplus: paresque omnes proportione dupla consequuntur sese. In altero impares omnes proportione constant tripla: ternarius enim vnitatis triplus, & nouenarius ternarij, nouenarijque vigesimiseptenarius tripli item sunt. Ita ex parium & imparium numerorum connexionem constitui animam inquebat Plato. Quarto identitas est & diuersitas. Identitas propter impares numeros, qui nec in partes

A aequales diuiduntur: nec si ordinatè sumantur alterique addantur numero, speciem numeri mutant. Nam si cum vnitatem primum impari ternarium accipias, quaternarium habebis, qui binarij quadratus est. Si quaternario addas secundum impari quinarium, habebis nouenarium quadratum item ternarij. Huic tertium impari addas septenarium, habebis sextumdecimum quadratum quaternarij. Huic quartum adicias impari nouenarium, habebis quintum & vigesimum quinarij quadratum: & ita deinceps quadratum semper efficies numerum. Diuersitas autem oritur ex paribus numeris, qui & diuidui sunt, & si eodem componantur modo, diuersas pariunt numerorum species. Vnitati primum addas parum, reddet tibi ternarium, numerum linearem. Huic secundum apponas parum, habebis quidem septenarium, & huic rursum addito tertio pari efficies tertiumdecimum, lineares item numeros. At si huic quartum adiunxeris parum, colliges primum & vigesimum, solidum numerum ex ternario in quaternario ducto; deincepsque sepius numeri species mutabitur. Quinto est reflexio quaedam in orbem; quae a paribus ad impares & rursum ab his ad pares progredi licet, quasi reflectendo. Nam si binario, quaternario, octonario, vnitatem apponatur, fit numerus impar; si autem rursum addatur ternario, nouenario, vigesimiseptenario, omnes erunt numeri pares. Sexto in his omnibus numeris harmonia inest & consonantia musica, quae in vnus numeri ad alium proportione cernitur. Binarij namque proportio ad vnitatem est dupla, ternarij ad binarium sesquialtera, quaternarij ad binarium dupla & ad ternarium sesquitercia, octonarij ad quaternarium dupla & ad ternarium dupla superbipartiens, nouenarij ad octonarium sesquioctava, vigesimiseptenarij ad nouenarium tripla. Ex quibus proportionibus harmonicae constant & consonantiae musicae: quae sex vniuersè numerantur.

B Diapason, omnium simplicissima, dupla est duorum ad vnum: Diapente proportione constat sesquialtera, trium ad duo: Diateseron sesquitercia, quatuor ad tria: Quarta est composita ex Diapason & Diateseron, dupla superbipartiens octo ad tria: quinta Tonus, inter nouem & octo cernitur, sesquioctava proportione: postrema composita ex Diapason & Diapente, proportione tripla viginti septem ad nouem. Quae tamè omnia accommodatè ad animam dicta intelligantur. Quippè multò plures consonantiae agnoscuntur musici, dum sex aut septem faciunt simplices, totidemque compositas: neque Tonum consonantiam sed intervallum esse affirmant. Verùm haec examinare neque huius loci est neque instituti: sed ea ita transferre ad animam, vt numerorum multitudo diuersam illius ac multiplicem ostendat naturam.

C Numeri omnes ab vnitatem oriuntur; & animae omnes cunctaeque res ab vno nascentes atque ab eo degenerantes in multitudinè abierunt. Rursum vnitas linearis & que numeri simplicitatem significant: Superficiales duplicem gradum ac naturam mediam: solidi compositionem cum corpore: Aspectus reclusus aut progressionem à primo principio Deo ad corpus, in quo magis semper multiplicatur; aut modum, quo alia à se

Musicae consonantiae.

Anima operatio res quatuor.

Mundus quadruplex.

Anima ex numeris harmonia.

distincta cognoscit (cognoscit enim directè atque in iis quodammodo multiplicatur) reflexio in orbem cognitionem illam ostendit, quoniam directè, sed in seipsam conuersa seipsam intelligit. Duplex numerorum ordinatio aut duplicem cognoscendi modum, alterum per sensum, alterum per intellectum: aut duplicem illius conditionem, vnam in corpore, alteram secundum se, quatenus subsistens est & abstracta substantia. Impares & pares numeri compositionem ex actu & potestate. Vt enim numeri alij vnitatis, alij dualitatis, impares vnitatis, pares dualitatis magis participes sunt, ita res actu quidem & potestate omnes, sed aliè actu magis, aliè potestate participant. Ergo dualitas ceu potestas est, vnitatis dualitati adueniens & imparem numerum faciens, velut actus & forma. Identitas & diuersitas simplicem essentiam & multiplicem operationem: aut naturam intelligentis facultatis & cæterarum; quarum illa impartibilis est & indiuidua; hæc partibiles, diuiduæ cum corpore extensæ & quasi in multas dispersæ. Postremò proportionem illæ & consonantiam nil aliud indicare videntur, quam alias quidem atque alias facultates esse & operationes, omnes tamen mediocritatem querere temperationeque summopere delectari, cum ab extremis & nimis vehementibus lædantur obiectis, & mediis plurimum recreentur.

TEXTVS.

Quibus hæc ἐν τῷ περὶ ψυχῆς ἀποφασίᾳ λεγόμεναι διακρίσθαι αὐτὸ μὴ τὸ ζῷον ἐν τῷ οὐκ ἔνδοξοις, καὶ τὸ κατὰ τὸ μῆκος, καὶ πλάτος, καὶ βάθος, τὰ δ' ἄλλα ὁμοίως πῶς.

Similiter autem & in iis, quæ de philosophia dicuntur, definitum est, ipsum quidem animal ex vniuersi idea, & prima longitudine, & latitudine, & altitudine. Alia verò simili modo.

COMMENTARIUS XLV.

Quæ de animæ compositione tradidit Plato, superior ferè commentarius continet. Philosophus tamen prioribus illis verbis primariam illam visus est compositionem significare ex quinque illis principiis, Essentia, Eodè, Diuerso, Motu, & Statu. Iam verò ex numeris altera subiungi dixeris, quippe numeri quoque entium principia dicebantur. Eatenus enim hæc priori similis appellatur.

Libri de philosophia qui citatur.

Quinam tamen sint ij, quos de philosophia sermones aut libros memorat, incertum est. Philoponus namque ac Simplicius librum de Bono ex Platonis colloquiis ac disputationibus ab Aristotele promulgatum esse opinantur; in quo Platonis ac Pythagoricorum de entibus & principijs opiniones complectebatur, posterisque tradebat. Legitimum philosophi librum fuisse testatur Philoponus: & in primo libro de moribus ad Eudemum cap. 5. ipsemet Aristoteles de philosophia libros à se conscriptos memorat. Sed Laërtius tres nominat libros, & tertium citat Tullius in primo de natura Deorum, & septimum quoque Cæsariensis Eusebius in 11. de Preparatio-

ne cap. 1. Sed Auerroes priuatas potius Platonis scholas & disputationes non scriptas, sed voce habitas intelligit: quæ Themistij quoque videtur interpretatio fuisse idem, inquit interpres, Probat in iis quæ de philosophia disseruit. Pluribusque potest argumentis confirmari. Primum quod vox illa (λεγεινός) non scriptam, sed voce pronuntiatam sententiam significat. Deinde quod Platonis Timæo alterum hoc testimonium ex ipso eodem Platone adferendum erat, cuius sententiam tractabat. Susceptum enim omnino fuisse Aristotelis testimonium. Accedit & illud (definitum est) quod illius ipsius, de quo est sermo, positum ac stabilitam sententiam indicat: Præsertim cum alibi etiam philosophus noster præceptorè suum testetur voce disputasse permulta, quæ scriptis non mandauit: vt videre est in tex. 15. lib. 4. Physic. qui locus planam nobis interpretationem faciet. Vt enim Platonis Timæo ibi non scripta subiungit dogmata, ita hoc loco ea, quæ de philosophia dicuntur: tantundemque est, siue quæ de philosophia dicuntur dixeris, siue non scripta dogmata.

Videtur autem opinionem eam insinuare, quæ in superiori commentario Platonem diximus animam ex quaternario composuisse, ex puncto, longitudine, latitudine, & profunditate. Ipsum namque animal hoc est animal ideale seu intellectibile mundum, constare inquit ex vniuersi idea, & prima longitudine, latitudine, & altitudine: ex ideis inquam primæ longitudinis, primæ latitudinis, primæque altitudinis: primam longitudinè binariū dices, quoniam linea à puncto ad punctum progreditur, estque longitudine punctis duobus contenta. Primam latitudinem ternarium, quia planarum figurarum prima triangulus est; triaque puncta non in rectum posita continuantur superficie: & vt ternarius est secundus ab vnitatis numerus, ita superficies secunda est à puncto magnitudo. Denique primam altitudinem quaternarij; quod prima solidarum figura sit pyramis quatuor superficiebus angulisve constans: & quemadmodum quaternarius est tertius numerus, sic magnitudo tertia est altitudo profunda, trifariamque dimensum corpus.

Plura de his Xenocratem in commentariis de natura scripsisse Themistius narrat: eadem quippe & ipse sententiam habuit. Sanè in intellectu mundo ea continentur, quæ ἀνοητῆς, hoc est, ipsas species & ideas Plato vocauit; idæ inquam primæ que rerum formæ ac principia. Quæ si rerum formæ ac principia sunt numeri, ex primis numerorum ideis mundus ille coalescit totus. Et quoniam cæteros quoque mundos, rationalem, seminariū, & sensibilem, primario illi archetypo similes esse oportet, quippe ad illius similitudinem conformatos; propterea ex iisdem numeris constabunt & illi; eaque quæ in illis continentur: non tamen ex primis, sed ex consequentibus aliis velut secundariis ad primorum similitudinem conformatis. Atque hoc est illud, quod philosophus ait (alia verò simili modo). Sic anima quoque ex vnitatis, binario, ternario, & quaternario constabit. Cumque hæc eadem sint rerum omnium principia, anima cognoscat omnia, si simile cognoscitur simili.

TEXTVS.

TEXTVS.

Επὶ δὲ τῶν ἀλλοίωσιν, ὅταν εἴδη τὸ, ἐν ἐπιπέδῳ δὲ τὸ δὴ μο-
ταρῶς ἴδῃ ὅτι ἐν. τὸν δὲ τὸ ἐπιπέδον ἀεὶ μὴν, δὲ δὲ,
ἀλλοίωσιν δὲ τὸν τὸν σφῆρα· οἱ μὲν δὲ ἀεὶ μὴν τὰ εἶδη αὐτὰ
καὶ ἀγγεῖται τὸ ὄργανον ἐκείνου· εἰς δὲ ἐν τῷ σφῆρα. κενεῖται
δὲ τὸ ἀγγεῖμα τὸ μὴ εἶναι, τὰ δὲ ἐπιπέδον, τὰ δὲ δὲ δὲ,
τὸ δὲ ἀλλοίωσιν· εἶδη δὲ οἱ ἀεὶ μὴν οἱ τοῦ ἀγγεῖματος.

Tex. 27. Adhuc autem & aliter, intellectum quidem vnum, scientiam verò duo. Vno enim modo circa vnum. Superfici- ciam autem numerum, opinionem; sensum verò solidi. Numeri namque forma ipse & principia entium dice- bantur. Sunt autem ex elementis. At iudicantur res, hæc quidem intellectu, illa verò scientia, alia autem opi- nione, alia sensu. Formæ autem rerum hi numeri.

COMMENTARIVS XLVI.

Tertium hoc est, quod de Anima pronuntia- uit Plato. In quo ab essentia & substantia ad facultates & cognitiones progrediebatur. Cùm essentiam ac substantiam ex ideis vnitatis, binarij, ternarij, & quaternarij composuisset: de cogno- scentibus quoque facultatibus eodẽ prorsus mo- do philosophabatur. Cognoscentes autem duntaxat facultates commemoratur; quoniam ex cog- nitione præsertim tota vis & natura animæ de- ducebatur, hocque principio inuestigatio tota nicebatur: simile simili cognoscitur. Ita cùm ex quadruplici idea essentiam animæ composuisset, quadruplicem item cognoscendi vim & cognitionem fecit: intellectum, scientiam, opi- nionem, sensum: quæ omnes similitudine susten- tantur. Intellectus est vnus, hoc est ab vnitatis idea præbetur, dum simplicia & intellectilia im- partibili ac simpliciter apprehensione comprehendit. Scientia duorum, hoc est ab idea binarij pro- ficiscitur, cùm à propositionibus ad certam ac necessariam conclusionem tanquam ab vno ad vnum progreditur: hoc enim est illud, quod ait (vno enim modo circa vnum. Opinio superficiem, hoc est ternarij (superficiem enim seu latitudi- nem ternarium nominari iam diximus) dūque à probabilibus propositionibus ad conclusionem minus certam, quæ potest esse vera & falsa, & idèd cum formidine opposita, quasi ab vno ad duo procedit, ab idea ternarij ministratur. De- nique sensus est solidi & quaternarij: quod ab hu- ius idea vim accipit sensilia corpora cognos- cendi.

Anima operationes quatuor

Principia rerum numeri.

Cuius opinionis vniuersæ illud fuisse fundamẽ- tum scribit Philosophus, quod numeros arbitra- ratur Plato & quicumque de anima ita senserunt, formas ipsas & ideas atque adeo entium principia esse: non inquam numeros, qui sunt apud nos, sed illas numerorum ideas. Numerorum autem omnium elementa & quasi principia sunt illa, vnitatis, binarij, ternarij, quaternarij: quippe ex his consistit decus, cuius repetitione reliqui constant numeri. Sed & vnitatis & binarij pecu- liari quodam modo numerorum omnium ele- menta sunt & principia, vnitatis imparium, bi- narij parium numerorum. Binarij namque repetitis pares omnes efficiet, paribusque addita vnitatis impares procreabit. Itaque cùm ex illis

A numeris componitur anima, ex entium omnium formis ac principiis constat, omnibusque quo- quomodo similis potest omnes cognoscere ac iudicare, has quidem intellectu, alias verò scientia, has opinione, illas sensu.

Quo loco non est quod pluribus immoremur. Cur ex vnum illud addam, quod adnotauit Themistius dum superioris textus interpretationem faceret, ex numeris potius, quam ex magnitudinibus, animam veteres constare voluisse; quoniam incorpoream naturam à coniuncta quantitate remotissimam esse putabant, quippe quæ molem nullam aut diffusionem haberet: posse verò sub deiuncta commode collocari, vnitatisque constare, non corporeis, quæ exactam & perfectam vnitatem non habent; sed infinitam potius multitudinem, dum in infinitum diuiduæ sunt: verum incorporeis & immaterialibus, quæ immateriali & incorporeæ naturæ optimè conueniunt. Quare cùm in intellectu mundo, cuius imitatione corporeus hic est conditus, aspectabilis huius nostri & materialis principia inesse oporteret; hic quidem longitudine, latitudine, & altitudine constat; at ille non ex his, sed ex binarij, ternarij, & quaternarij ideis componi, ille ex coniunctis, hic ex deiunctis quantitatibus asserbant. Atque de incorporeæ animæ naturâ simili prorsus modò ratio cinabantur.

Hinc vero licebit à posterioribus ad priora re- gredi. Nam si animæ cognoscentes virtutes hæc quatuor sunt, intellectus, scientia, opinio, & sensus; hæcque vnitatis constant, binario, ternario, quaternarioque; sanè anima quoque ipsa quatuor illis principijs, vno, duobus, tribus, quatuorque constabit. Atque hanc rationationem postrema philosophi verba continere videntur. Rerum quædam intellectu, alia scientia, alia opinione, aut sensu iudicantur: at formæ rerum sunt hi numeri; quibus hæc cognitiones constant: anima igitur ipsa, cuius hæc cognitiones sunt, numeris hiscè constat.

TEXTVS.

Επειδὴ δὲ κινητικὸν ἴδεται ἡ ψυχὴ εἶναι, ἐκ γινωσκτικῶν, πρὸς εἶνος συντηρητικῶν ἐξ ἀμφοῖν, ἀποφράμενοι πάλιν ἡ ψυχὴν ἀεὶ μὴν κινητικὴν εἶναι.

Quoniam verò & motuum videbatur anima esse & cognitiuum, sic aliqui ex virisque connexerunt, enun- tiantes animam numerum mouentem se ipsam.

COMMENTARIVS XLVII.

Tertium est opinionum caput, quo illi conti- nentur, qui nec motum solum, nec solum sensum aut cognitionem in animæ natura definienda spectarunt, sed coniungentes vtrumque quòd vtrumque illi per se inesse animaduertent, animam dixerunt numerum esse sese mouentem. Xenocrates, inquit Simplicius, hanc tulit de anima definitionem, Fuit autem is Platonis audi- tor & in Academia successor: quo argumento putat Philoponus ex Platone illum hæc didicisse. Quippe is in Phædro ex eo, quod anima mouetur à seipsa, eam confecit immortalem esse, quo-

Cur ex numeris potius, quam ex magnitudinibus ani- ma.

7. Xeno- cratis senten- tia.

niam quod à se ipso mouetur, semper mouetur, quia nunquam se ipsum deserit. At rursus in Timæo cognitionē potius spectat, ex rerum principiis ac numeris consistere illam prodidit, vt cognoscere omnia possit. Quæ duo coniungēs Xenocrates eam dixit numerum esse se mouentē. Numerū quia numeri sunt rerū omniū principia, ex quibus animam constare opus sit vt cuncta cognoscat: seipsum verò mouentem; quia vitam habet in seipsa insitam, qua seipsa mouere debet vt corpus moueat: quippe principium & fons omnis motus est quod se ipsum mouet.

Anima
natura
media.

In quibus Xenocrate putat Simplicius animam naturam mediam inter puras & simplices formas intellectuales, formatamque & composita ostendere voluisse. Numerus quippe forma est indiuidua, mobile autem formatum & compositum diuiduum: numerus seipsum mouens neque forma est indiuidua, neque formatum diuiduum, sed quidpiam inter hæc medium ex indiuidua & diuidua natura constans dum ab indiuidua numeri forma recedens diuiduo mobili permiscetur, fitque numerus mobilis. Mobilis inquam à se ipso, quia natura media est: extremorum namque alterum pœnitus immobile est, alterum mouetur ab alio. Anima & intellectibus formis inferior est, & formatis atque compositis superior. Vt autem intelligas, quomodo anima dicatur media, quadruplicem statuit is naturam mediam; naturalem scilicet rationem, mathematicam substantiam, intellectum animæ proprium, & vitalem proprietatem. Naturalis ratio mathematicaque substantia mediæ sunt, vt dimensionum effectrices: quoniam illa materiam, hæc tum materiam tum phantasiam dimensionibus & figuris exornant. Intellectus autem animæ proprius; quia vt lumen à sole, ita is ab intellectu ab anima absoluto derivatur & pœdet velut absoluti illius intellectus imago atque inter ideas & corpora medius: qui partim manet vt intellectuales formæ; quatenus vim suam intelligendi retinet; partim progreditur, dum animæ communicatur; vt formæ corporeæ, quæ non se ipsas sed alia mouent. Anima demum proprietate vitali; quod vita intelligens impartibilis sit vt in se manet: sentiens autem & vegetans partibilis, dum & circa corpora versatur, & ab alio ad aliud transit. Omninoque animalis vitæ proprietas est alia mouere seipsam mouentem; esseque naturam mediam; partim progredientis, quia mouet alia; partim manentis, quia mouet non ab alio mota, sed se ipsam mouens. Ita Xenocrates animam definiuit numerum se ipsum mouentem. Qua de re Proclus quoque commentario 3. in Platonis Timæum.

TEXTVS.

Διαφέρειν δὲ πάλιν τὸ ἀρχόν, πῶς καὶ πῶς, καὶ ἴσα ἐστὶν οἱ σωματικὰς πύργους πῶς ἀσωμάτους, πῶς οἱ μὲν ἄνθρωποι, καὶ ἄπ' ἀμφοῖν πῶς ἀρχὰς ἀποφθάνουσιν. Διαφέρειν πάλιν τὸ πῶς πῶς πῶς, οἱ μὲν γὰρ μίαν, οἱ δὲ πλείους λέγουσιν.

Differunt autem circa principia, quæ & quot. Maxime verò qui corporea faciunt, ab iis qui incorporea: ab his autem, qui permiscunt & ex utrisque principia pronuntiant. Differunt etiam circa multitudinem. Alij namque vnum, alij verò plura dicunt.

COMMENTARIVS XLVIII.

Postquam veterum philosophorum de animæ natura sententias commemorauit: easque ad tria capita reuocauit, ad motum; ad cognitionem, & ad vtrumque simul coniunctum: causam nunc tantæ diuersitatis adiungit. Quædam asert diuersitatem principiorum, quæ quilibet sibi proposuit: credit fortasse quilibet ad alterum eam duxtaxat illud caput pertinere, quod ex cognitione petebatur. Quoniam qui eo continentur philosophi, animam propterea ex rerum omnium principiis constare voluerunt, vt cognosceret omnia: vtque diuersam quilibet habuit de principiis sententiam, ita & diuersam de anima pronuntiauit. At generalem magis diuersitatem ac differentiam exponi, vel ex eo manifestum est, quod & Democritus & Anaxagoras & alij commemorantur, qui non cognitionem, sed motum potius spectarunt. Et omnino quidquid spectaueris, si anima principium non est, ex principiis eam esse oportet: vtque alia atque alia principia posueris, sic aliam atque aliam de animæ natura pronuntiaabis sententiam.

In principiis autem duplex discordia fuit, altera quoad substantiam, altera quoad numerum. At rursus in substantia triplex. Nam aliqui corporea principia fecerant, vt naturales, Milesiusque Thales, Democritus, Leucippus, Diodorus, Anaximenes, Anaximander, Diogenes Apolloniates, Heraclitus, Hippasius, Hippo, Critias. Alij vero incorporea, vt Pythagorici & quotquot numeros putarunt esse principia. Alij demum permiscentes partim corporea, partim incorporea: vt Empedocles & Anaxagoras: quorum alter elementis corporeis amicitiam & litem incorporeas, alter corporeis partibus similibus incorporeum intellectum adiunxerunt: Et Democritum addit Philoponus, quod indiuiduis corpusculis incorporeum inane addiderit.

De Platone fortasse cum Philopono dubites: sed verè Simplicius incorporea eum fecisse dixit: siue vt ipse significat dū Pythagoricis adnumerat, quod ipse quoque numeros principia faceret: siue potius quod animam incorpoream esse opinatus non possit eam ex principiis corporeis componere.

Iam verò in numero altera dissensio fuit: quod alij vnum, alij plura posuerunt. Plura verò cum dicit, infinita quoque intelligas. Vt altera quoque hæc discordia fuerit tripartita. Alij enim vnum dixerunt; alij plura, sed finita; alij demum plura & infinita. Quæ omnia in primio physico libro pluribus explicantur.

TEXTVS.

24
Maxi-
porca:
incipia
Alq

TEXTVS.

Ἐπιπέδους δὲ τῆς αἰθέρης καὶ τῆς ἀποδείξεως. τὸ τὸ δὲ
κινητικόν, τὴν φύσιν τῆς ἀποδείξεως, ἐκ ἀλόγου,
ὅθεν εἰδήσει πῶς εἶναι, ἢ δὲ ὅσοι λεπτομερέστερον τὸ ἔ-
μάλιστ' ἐπιπέδον ἀποδείξουσιν, ἐπὶ κινήσει τὰ ἄλ-
λα ἀποδείξουσιν.

Tex. 29 Consequenter autem ad haec & animam reddiderunt.
Nam & motuum naturam primorum arbitrati sunt;
non absque ratione. Quare visum est nonnullis ignem
esse. Hic enim & tenuissimum est partium, & ma-
ximè inter elementa incorporeus. Præterea & mouetur
& mouet alia primum.

COMMENTARIVS XLIX.

Perspiciuum ex his verbis est id, quod in supe-
riori commentario diximus, diuersitatis opi-
nionum causam, quam exponit philosophus, non
ad eas tantum, quæ cognitionem; sed ad eas item,
quæ motu spectassent, pertinere. Cum enim con-
sequenter quoque ac consentaneè dixisset vt de
principiis rerum sensissent, ita & de anima illos
fuisse loquutos; quòd ex his vt cætera, sic animam
quoque componerent: eos statim aggreditur, qui
motum præcipuè considerant.

Princi-
piū esse
quod
mouet

Sanè hi non pessimè ratiocinabantur; dum id
quod mouendi vim habeat, inter prima consiste-
re principijque naturam & vim habere opinaban-
tur. Rationi quippe consentaneum est, vt id,
quod mouet, prius eo sit, quod mouetur: hóc-
que argumento Plato quoque animas corpori-
bus priores & antiquiores esse probauit; quòd
motura essent & rectora corpora, illisque impe-
ratura; æquiusque sit, vt iunius obtemperet an-
tiquiori, quàm contrà. Et si id, quod mouetur,
causatum esse videtur, vt ait Simplicius; id, quod
mouet, causa nimirum fuerit; & omnino prin-
cipium primum, si ita moueat, vt ipsū à nullo
moueat. Propterea visum est nonnullis ignem
esse. Quod tribus modis licet exponere. Aut in-
quam ignem esse primum rerum omnium prin-
cipium: aut animā esse ignem: aut demum vtrum-
que simul; tum ignem esse rerum omnium prin-
cipium; tum consequenter animam igne consti-
tare. Secundam interpretationem fecerunt The-
mistius & Philoponus; tertiam Simplicius. Quas
si probaueris, non credes Philopono de Demo-
critō nunc sermonem esse philosopho: Quippe
quo argumento is Heraclitum significari negat,
quòd illius paulò post futura sit mentio; eodem
nec Democritum indicari cōcluditur: hunc enim
mox nominari audies. Quoniam igitur plures
erant qui animam ignem esse opinarentur, vni-
uersè nunc de omnibus dicit; deque Democrito
quasi melius loquente, sequentibus verbis.

Ignis,
verum
princi-
pium.

Verum primam quoque interpretationem,
ignem esse primum rerum principium; neque
Democritum, sed Hippasium & Heraclitum si-
gnificari, ex lib. primo Metaph. colliges. Ete-
nim hos duos ignem fecisse rerum principium in
cap. 3. philosophus memorat: & mox in textu
is. eiusdem libri eodem argumento, quo hoc lo-
co, totidèmq; verbis sententiam eam confir-

A mat. Ignem namque maximè videri principium
esse, vtrobique ostendit, quoniam tenuissimarum is
partium, est; ideòque comparatus optimè, vt &
eius densatione Aër, Aqua, Terra, & cætera gi-
gantur omnia; & facile figuretur; & cum ele-
mentorum omnium incorporeus maximè sit, ma-
ximè penetrat & peruat cuncta, intimisque illo-
rum partibus sese insinuat: quò & illorum sub-
stantiam constituit; & (quod ad præsentem lo-
cum, in quo de anima dicitur, magis facit; estque
alterum confirmationis argumentum) moueat &
moueatür. Prius tamen moueri dixit philoso-
phus, quàm moueri: quoniam antea dictum
est veteres illos existimasse nihil moueri aliud,
quin moueatür ipsum. Facile autem mouetur
ignis, quia tenuissimarum partium: facilèque
mouet, dum intima quæque subit & omnibus in-
sinuat sese. Cæterum in primo Metaph. lib. vtro-
que hoc argumento non vtitür, sed priore dunta-
taxat: quoniam de materiali principio loquebatur,
posteriùsque ad efficientem ac mouentem cau-
sam pertinet: Eratque huic loco maximè oppor-
tunum, in quo ex motu præsertim à veteribus
illis animæ natura quærebatur.

Tertium addi posset argumentum; igne & ca-
lido gigni cuncta, foueri, nutriri, & conseruari.
Nam Empedoclem quoque & alios in textu 38.
& 40. lib. 2. nutritionis & accretionis causam fe-
cisse audiemus.

Quòd si ad animam referas philosophi verba; *Animā esse ignē*
sanè animam esse ignem probabant veteres; tum
quia tenuissimum corpus est ignis, animaque vi-
detur esse incorporea, dum permeat corpus: tum
quia cum anima sit in uiuentibus principium mo-
tus, hic ignis potissimum videtur proprius.

Quamquam si totam hanc probationem ex
primis illis verbis deductam consideres, quibus
motiuum veteres inter prima numerarunt; tri-
bus verbis dixeris argumenta tria philosophum
breuitate summa comprehendisse; & primumque
principium aut animam ignem esse ostēdisse; tum
quia ignis tenuissimum corpus est, quale motus
principium esse oportet; vt ea permeet, quæ mo-
uenda sunt: tum quia inter elementa, quæ pri-
ma omnium corpora & aliorum initia existunt
maximè is incorporeus est; atque vt corporum
est moueri & pati, sic incorporeæ naturæ videtur
esse mouere & agere: tum demum quia mouetur
& mouet alia primum.

Quòd verò veteres illos philosophos ait Phi-
loponus non de eo igne fuisse loquutos, qui est
flamma: hæc enim non tam ignis quàm ignis ex-
cessus est: verum de sicco halitu, qui in mete-
oris vêtos ac terræ motus efficere affirmatur, maxi-
mamque omnino vim ad mouendum habet, cre-
dendum non est. Tum quia halitus is terreus est,
non igneus; non tenuissimarum partium, nec in-
ter elementa incorporeus maximè; tum quia de
illo igne sermo illis erat, qui elementum esset &
primum corpus: halitus is nec elementum est,
nec primum corpus; sed quasi secundarium & ex
elementis excitatum & productum. Neque item
loquutos eos de flamma dixerim. Hæc enim est
fumus ardens, fumusque ex aère & terra con-
stat; vt est in tex. 28. posterioris libri de ortu &
interitu: sed de puro & sincero elementari igne;

Animā
esse ignē

De quo
sermo.

TEXTVS.

Δημόκριτος δὲ καὶ γλαφρωτέρως εἶπκεν, ἀποφράζωντος διὰ τὴν τέτατον ἐκείνην. Ἄρχῳ μὲν ὅτι εἶναι πάντο καὶ νῦν, πᾶσι δὲ εἶναι καὶ τὸ παλαιόν καὶ ἀδία ἐστὶν σωματίων, κινητικῶν δὲ διὰ μικρομερείων καὶ τὸ ὅλημα. τὸ δὲ ζῳμάτων ἐκκινητικῶν τὸ σφαιροειδὲς λέγει. τοῦτον δὲ εἶναι τόντε νῦν καὶ τὸ πᾶν.

Tex. 30. Democritus verò etiam elegantius dixit, declarans propter quid horum vtrumque. Animam enim & intellectum idem esse. Hoc autem esse ex primis & indiuiduis corporibus; motium verò ob partium paruitatem & figuram. Figurarum autem facillimè mobilem orbicularem ait. Huiusmodi verò esse & intellectum & ignem.

COMMENTARIVS L.

CUR Democritum præ cæteris laudet Philosophus tanquam elegantius & lautius sententiam dicentem; eam Simplicius adfert rationem quòd ipse causas adferret eorum, quæ dicebat. At nõnne cæteri quoque in superioribus verbis adferrebant causas, quòd ignis tenuissimarum sit partium; quòd incorporeus maximè; quòd & moueatur & moueat alia primum.

Rationem ipsemet Aristoteles apertis verbis exponit; quòd declararet propter quid horum vtrumque. At quorum? Motus & cognitionis, inquit S. Thomas: Anima quippe ex rotundis constans atomis cognoscendi vim habet, quòd atomi rerum principia sint; mouendi autem, quòd rotunda. Cæterum illud adhuc tractat opinionum caput, quod propter motum siue primam principium siue animam assererat esse ignem. Quocirca ad postrema id verba referendum est, quibus ignem dixerat & moueri & mouere alia primum. Cur horum vtrumque eueniat, elegantius, quàm cæteri, declarabat Democritus. Quamquam & anima & intellectus, & ignis, tantundem illi fuerunt: perindeque fuerit, siue animam, siue intellectum, siue ignem nominare: Hæc namque omnia ex primis & indiuiduis corporibus sphaericis ipsi constant: quare & mouent & mouentur, tum ob partium tenuitatem, tum ob corpusculorum figuram. Ob tenuitatem facillè subeunt & peruadunt mouenda corpora, sicque mota mouent: ob figuram verò facillè mouentur; quoniam orbicularis figura & angulis caret & planum in puncto tægit, facillimòque negotio voluitur atque ad motum omnino procliuus est toto reliquo delabens corpore.

Orbicularis figuram maximè mobilis.

Cur autem corpuscula sphaerica minorù, quàm cætera, partium esse Democritus diceret, Philopono placuit quærere: responditque rectilinearum & æqualis ambitus figurarum spatium maius continere illas, quæ plurium sunt angulorum; æqualisque, quæ æqualium; omnium verò capacissimum esse circulum atque eodem modo in solidis sphaeram. Quod si ita est, quemadmodum in rectilineis, quæ spatium æquale contineant, plurium angulorum figura minorem habet ambitum, ita sphaera minimum omnium. Facilius igitur perueniet ac peruadet mouenda corpora. Ita-

A que elegantius omnino is totum hoc exposuit caput. Nam cæteri causam tantum indicabāt, cur ignis aut anima moueat; quia tenuissimus & incorporeus maximè. Moueri autem quoque accipiebant; quia quòd mouet aliud, debet & ipsum moueri: At eor & quomodo moueatur non debebant. Docuit Democritus vim & naturam orbicularis figuræ proferens.

Simplicius verò communes & proprias illum rationes complexum fuisse ait. Communes quidem; dum animam & intellectum dixit esse idem; quippe intellectus principium est & mouēs. Proprias autem, quoniam anima orbicularibus corpusculis constat.

TEXTVS.

Ἀναξαγόρας δ' εἶπε ὁμοίως λέγον ἄρχῳ πάντων, ὡς πρὶς ἐπιπέδῳ καὶ σφαιρῶν. καὶ οὗτοι δ' ἀμφοῖν ὡς ἰσὺν εἶσι, καὶ ἄρχῳ καὶ τοῖς νῦν πᾶσι μάλιστα πάντων. καὶ γὰρ φησὶ αὐτὸ τὸ ἴσῳ ἀπλῶς εἶναι, καὶ ἀμφοῖν τὴν ἰσότητα. ἀποδοῦσι δ' ἀμφοῖν τῇ αὐτῇ ἀρχῇ. τὸ τε γινώσκον καὶ τὸ κινεῖν, λέγον ἄνθρωποι τὸ πᾶν.

Anaxagoras autem videtur quidem aliud dicere animam & intellectum, quemadmodum & prius diximus. Vtitur verò vtraque vt vna natura. Nisi quòd intellectum principium maximè omnium constituit. Solam quippe ait ipsum entium simplicem esse, & impermissum, & purum. Attribuit autem ambo eidem principio, tum cognoscere, tum mouere; intellectum inquit mouere vniuersum.

COMMENTARIVS LI.

CVM Democritum dixisset intellectum & animam idem esse putasse; Anaxagora de intellectu quoque loquentis opinionem subiungit; eamque tum exponit, tum cum Democriti comparat opinione. Is enim etsi minus aperte loqueretur, vt in tex. 24. dictum est; intellectum tamen visus est ab anima separare, dum intellectum pulchri & recti; honestiue ac boni causam esse pronuntiauit: quod de anima dici vniuersè non potest. Hocque primum est à Democrito discrimen. Tameñ parum constans visus est interdum Anaxagoras; dum intellectum dixit in animantibus omnibus inesse; perinde ac si nihil inter intellectum & animam interesset. Hæc ex superiori loco citato repetuntur.

Alterum discrimen, tum inter Anaxagoram & Democritum, tum inter intellectum & animam, illud fuit; quòd Anaxagoras intellectum fecit principium efficiens cæterorum omnium, dum similes partes separauit; Animam non item, sed intellectus potius effectum, dum is separans animatas quoque res produxit. At Democritus etsi intellectum nominet, cum tamen idem eum esse dicat cum anima, non principium, sed ex principis illum esse accipit; nempe ex orbicularibus atomis, ex quibus animam constare asserit. Tertium discrimen; quòd rationem quoque continet, cur intellectum principium omnium poneret Anaxagoras, est; quòd intellectus solus inter omnia quæcumque sunt, simplex est, impermissus, & purus.

Que

Quæ tria et si quoquomodo conetur S. Thomas distinguere, tantumdem tamen valere dixerim. Verum hac de re pluribus in tertio libro dicitur. Interim duo tantum adnotabo. Alterum est; rationem, cur eiusmodi intellectum Anaxagoras esse vellet, ut primum esse principium posset; planius exponi in tertio libro, *ἢ α. κ. ε. λ. θ.*, ut dominetur: partibus scilicet similaribus, easque mouere ac separare posset; quod non posset si cum illis permixtus foret. Alterum, intellectus dominium duplex explicari: vnum hoc loco, ut primum principium sit & moueat subiectamque sibi materiam segreget: alterum in tertio libro, *ἢ α. γ. κ. ε. λ. θ.*, ut cognoscat & intelligat ea, quæ mouenda sunt, segreganda, & omnino producenda.

Quapropter optimè nunc adiungit philosophus quartam inter Anaxagoram & Democritum discrepantiam: quòd cum hic de motu solum loquutus fuisset, ille tum motum tum cognitionem complexus est, eidemque principio vtrumque attribuit & propter vtrumque simplicem, impermixtum, & purum intellectum fecit, ut & mouere cuncta posset & cognoscere. Et sanè si intellectus est, cognoscendi vim habet. Quodque pulchrè monet Philoponus, eadem de intellectu philosophum quoque sentire, atque id planè præstare, quod in tex. 19 pollicitus est, se ita sententias aliorum commemoraturum, ut si quid ab illis benè ac sapienter dictum fuisset, probaret ipse ac retineret: non est omni ex parte intelligendum; sed ea tantum, qua intellectum simplicem, impermixtum, ac purum posuit. Hoc enim in tertio libro planè ita esse confirmabitur. Cætera non eo, quo proponuntur, sed alio quodam modo admitteret. Nam & ipse primum ac supremum intellectum aut efficientem mundi causam, aut primi orbis motorem; & inferiores item inferiorum orbium; humanumque humani corporis motores agnouit. Sed hæc alterius loci sunt.

TEXTVS.

Ἐπεὶ δὲ ἡ Θάλης, ἡ δὲ ἄπορον μοῖρα, κινητικὴ π τὸ ἰσχυρὸν ἀπερὶ τὸ ἀκίνητον, εἴπερ τὸν Νῆον ἴσθι ἰσχυρὸν ἔχει, ἐπὶ τὸν ἀκίνητον κινεῖ.

Tex. 32. *Visus est autem & Thales ex iis, quorum extat memoria, motuum quidpiam animam opinari; siquidem lapidem dixit habere animam, quoniam ferrum mouet.*

COMMENTARIVS LII.

SI verba spectes, verè dixeris cum Aueroe sermonem Philosophi esse manifestum. At in Milesij Thalesis commemoranda sententia mirari poteris, Philosophum non aperte sententiam eius ponere, sed solum dicere vim eum præsertim mouendi considerasse, animamque dixisse motuum quidpiam esse. Duplici scilicet argumento. Altero Herculei lapidis, quem propterea is attrahere ferrum asseruit, quòd habeat animam. Altero peruulgatæ opinionis, quæ de illo inter homines adhuc vigeat. Propterea inquit (quorum extat memoria) non enim extabant scripta. Sanè is

A creditur rerum omnium principium aquam esse voluisse, terramque vniuersam innatæ aquæ; vt noster testatur Philosophus in primo Metaph. lib. cap. 3. tum quòd cunctarum rerum nutrimentum est humidum; ex eoque nutriuntur omnia, ex quibus constant. Tum quòd calidum sit ex humido per euaporationem; & calidum nutritur humido; vt in viuentibus patet, in lucerna, & aliis pluribus. Rerum etiam omnium semina humida sunt: & omnia prius, quàm intèreat, sicantur & arescunt; perinde quasi humidum sit omnium vita & conseruatio. At aqua est corporum omnium humidissima.

B Et sunt qui eum velint ita primæ materiæ naturam adumbrasse. Nam vt aqua figuras omnes, sic materia cunctas formas promptè suscipit. Idem sensisse traditur antiquissimos illos poetas, quos in memorato loco primos theologos philosophus nominat. Ex Oceano namque & Thetide oriiri omnia cecinerunt: Deorumque iusiurandum paludem esse Stygiam: eum verò iusiurandum quidpiam sit antiquissimum, consequens fuerit aquam quoque rem antiquissimam & aliorum principium esse.

C Sed & Plato in Thæoeteto, Homerum scribit & Epicurum ex Oceano cuncta & Thetide gigni dixisse; vt ex motu & fluxu constare omnia indicarent. Sunt qui ab Egyptiis Thaletem putent opinionem eam accepisse: quòd ij ex Nili inundatione suos agros fecundari viderent, ex illiusque inundatione auspicabantur annum. At secus narrat Seneca lib. 3. naturalium quæst. cap. 14. *Ægyptios inquam initia rerum quatuor elementa, singulæque bina, marem & feminam posuisse.*

At cur in Thaletis nunc de anima sententia commemoranda immoratur? Nam eum dixit ex aqua rerum omnium principio constare animam voluisse; sicut & Democritum dixit ex atomis & alios item philosophos, vt vnusquisque aliam atque aliam de principijs, ita & de anima opinionem habuisse? Duas causas adfert Philoponus. Alteram quidem, quòd illius scripta non extabant, quædamque solum commentationes circumferebantur, nec satis fortasse de hominis constabat sententia. Nam in primo quoque Metaph. cum quid is de primo principio sensisset commemorat, non penitus asserit, sed ita, inquit, Thales de prima causa dicitur asseruisse: & nunc, quorum ait extat memoria. Alteram verò Simplicio quoque communem, propter hominis obseruantiam ac reuerentiam. Tum quòd vnus is fuit ex septem Græciæ sapientibus. Tum quòd primus fuisse dicitur, qui cum ceteri moralia persequerentur, inuestigationem naturæ aggressus est; multaque benè ac sapienter excogitavit ac posteris tradidit: quemadmodum illud, prouidentiam ad minima vsque pertinere, nihilque vel Thalesis minimum eam latere. Accedit quòd Hipponis eam fuisse sententiam non multò post audiemus; quem certè in primo Metaph. propter nimiam simplicitatem non esse cum Thalete ac sapientioribus numerandum scripsit. Quare ne hoc quidem loco communem sententiam esse voluit. Tertia apud eundem Simplicium extat causa, quòd corporum quidem principium & elementum aquam poneret Thales, animam autem incorpoream esse vellet. Itaque verisimile est an-

De verè principijs Thalesis sententia.

De Prouidentia, Thalesis sententia.

De Prouidentia, Thalesis sententia.

Intellectum Anaxagore duobus modis dominari.

Vt de intellectu Aristoteles & Anaxagore sentiat.